

FERENIKE

Doina Ruști este prozatoare, scenaristă și profesoară universitară cu specializare în istoria culturii și civilizației universale pentru film. A înființat grupul Ficțiunea și ține cursuri de scriere creativă la Universitatea din București.

A scris romane cu miză socială puternică, între care *Fantoma din moară* (2008), *Lizoanca la 11 ani* (2009) sau *Logodnica* (2017), dar este mai ales cunoscută pentru trilogia fanariotă, compusă din romanele *Homeric* (2019), *Mâța Vinerii* (2017) și *Manuscrisul fanariot* (2015). A mai publicat *Zogru* (2006), *Cămașa în carouri* (2010), *Omulețul roșu* (2010), *Mămica la două albăstrele* (2013), *Paturi oculte* (2020) și două volume de povestiri: *Ciudățeniile amoroase din Bucureștiul fanariot* (2022) și *Depravatul din Gorgani* (2023). Cel mai recent roman al său este *Zavaidoc în anul iubirii* (2024).

Aproape toate scrierile sale au fost reeditate și traduse în numeroase limbi, între cele mai recente ediții străine aflându-se *The Book of Perilous Dishes* (2022, 2024, Londra), *Zogru* (2022, Marsilia) și *Dorëshkrimi fanariot* (2024, tradus în albaneză).

În 2008 a primit Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România, iar în 2009 Premiul Ion Creangă al Academiei Române.

DOINA RUȘTI
FERENIKE

HUMANITAS

Străzi principale

Venea o dată la câteva luni, se deschidea poarta și apărea, tăindu-ne răsuflarea, înaltă, blondă, cu ochelari aurii. A fost prima persoană pe care am văzut-o în mod real, pe care am prins-o cu *poarta* deschisă.

Purta rochii-sac, peste genunchi, și pantofi buni, întotdeauna închiși în față, cu tocuri moderate. Tanti Florence. Știam totul despre ea. Era farmacistă, nemăritată și locuia într-o garsonieră, despre care Mițulica zicea că arată ca un pahar. Are mania curățeniei, de câte ori intru la Florence, povestea ea, îmi tremură genunchii de frică să nu murdăresc parchetul, să nu-mi scape ceva din buzunar. Odată am văzut-o cum ștergea scaunul de pe care mă ridicasem!

Privind-o cum stătea gravă, chiar ușor încrunțată, aveam impresia că venise în control, să vadă dacă și la noi în casă e totul în regulă. Apărea periodic, cu o punguță de hârtie maro, în care erau invariabil bomboane cu lapte pentru mine. O sută de grame. Uitasem de bomboanele astea, noroc c-am povestit despre Florence, singura persoană care aducea mereu același tip, niște lingouri cât degetul mic, de culoare crem, moi, umplute cu marmeladă. Nu știu de ce se numeau *cu lapte*, poate pentru că-ți

lăsau un gust de caimac și cacao. În pungă maro încăpeau cam cinci-șase bucăți, pe care le mâncam imediat.

Se așeza pe un scaun anume, care devenise scaunul ei, unul mic, dar înalt, cu spătarul ca un covrig. Mișulica îi aducea o dulceață, din care rupea cu delicatețe jumătate de smochină, o lăuda așezându-și ochelarii, apoi se lăsa tăcerea, până când apărea Gică. Se sărutau pe amândoi obrazii și se întrebau cu indiferență ce-au mai făcut, răspunzându-și invariabil că totul era bine, slavă domnului, nu se întâmplase nimic. Ei doi erau veri, aceasta era legătura noastră cu Florence. Din acest motiv ne vizita regulat. Mamele lor erau surori. Prin urmare, mă gândesc la Gică, dar îmi vine în minte și Florence, vara lui, și chiar și mama ei. Am fost contemporană cu Florence și cu mama lui Florence, o femeie înaltă – pe care am avut ocazia s-o cunosc în perioada cețoasă a vieții mele. A fost o întâlnire memorabilă, pe care mi-am amintit-o de multe ori și în multe feluri, și pe care mai târziu am povestit-o în *Fantoma din moară*. Cu toate că în roman e doar o secvență periferică, fără ea n-aș fi putut să intru în poveste. Deși nici acum nu-i cunosc în profunzime secretele, este una dintre cheile vieții mele. Întâlnirea cu mama lui Florence a fost scurtă și a lăsat în urmă un fum delicat, dar persistent, care nu m-a mai părăsit niciodată. Mă uitam la silueta țepănană a lui Florence, și o vedeam și pe maică-sa, deși nu semănau deloc. Toate rudele bunicului meu aveau ochi albaștri, ca și el, în schimb, privirea lui Florence era întunecată, nici acum nu sunt în stare s-o descriu, nu-mi aduc aminte ce culoare aveau ochii ei, dar în nici un caz nu erau albaștri. Când mă gândesc la ea, îi văd maro intens, ori de-a dreptul negri. Pe fața impecabilă, ochii i se adânceau enormi, niște greieri

văzuți prin sticla ochelarilor fără rame, ținute doar de o fâșie îngustă de metal auriu.

Florence era surdă, iar Mițulica ne-o dădea de exemplu ori de câte ori voiam să ieșim cu capetele descoperite. Foarte bine, pleci așa, cu capul gol, să te tragă curentul și să rămâi surdă ca Florence!

Cu ea trebuia să vorbești tare, din care motiv preferam să nu-i vorbesc. Mă holbam la ea, mâncând bomboanele cu lapte, mozolindu-mă pe obraz, fără să-mi iau ochii de la ochelarii ei, până mă observa Mițulica și mă trăgea de-acolo, plină de indignare, interzicându-mi s-o mai privesc. Dar de ce? – mă revoltam eu, fără să primesc răspuns. Nu mi se părea plauzibil că pe Florence ar putea-o deranja privirea mea, faptul că mă uitam, că-i acordam atâta atenție. De ce să nu mă uit? Nu de-asta a venit în vizită? Întotdeauna mă lua de braț, aproape de umăr, încât aveam impresia c-o să mă dezmembrez, mă târa pe lângă scaune, prin antreul cel mare, pe după perdele, prin celălalt antreu, ca să mă arunce pur și simplu în camera Stafilor, lângă un cufăr cu cărți, răscolite în prealabil de Tavică, și pe care eu trebuia să le aranjez, să fac ceva – până când scăpăm de Florence, șoptea Mițulica, pentru că se uită în gura ei cu neobrăzare!

Foarte târziu, după ani mulți, am acceptat că oamenii sunt deranjați de privirea insistentă a cuiva, dar nici atunci n-am înțeles integral ce anume le face rău. Nu vor să-i privești ca să nu afli lucrurile pe care le ascund? Nu vor să-i ții minte? Nu pot să se mai gândească la ale lor, din cauză că-i derutează privirea ta? În mod normal, toți vor să-i admiri, să-i privești idolatru. Dar nu vor să-i examinezi, să-i observi. Nu sunt stingheriți, ci pur și simplu le e frică, nu de tine, ci de slăbiciunile lor, că n-o să-și

poată ține porțile închise, obloanele pe care s-au chinuit să deseneze flori albe ori grafeme copiate din cărți, chestii pe care le cred intelectuale, uneori chiar formule complicate, pe care cei mai încăpățânați le-au învățat pe de rost, numai ca tu, guguștiuc prost, să crezi cu adevărat în ele. Privești coperta cu o șopârlă rujată și zici, domne, ce umor are tipul ăsta, uite ce figură deșteaptă pe Facebookul lui! Dar dacă zoomezi, ca să înțelegi mai bine cola-jul, prinzi nuanțele, vezi pe unde a fost decupată gura, pe unde s-au rotunjit ochii și, treptat, ți se arată și restul – neliniștea, degetele care se mișcă, vezi unghiile, chiar și mâzga de ruj de sub ele, și-ți dai seama că s-a deschis *poarta* și că tu, neinvitat și disprețuit guguștiuc, te afli înăuntru, ești mai întâi intrusul bun de împușcat, apoi toleratul și, în fine, agresorul, conchistadorul, stăpânul, până la urmă ucis.

Și-n ziua de azi, după-atâta vreme, mi-a rămas plăcerea de-a cerceta fețele oamenilor, de-a căuta poarta. Să mă uit în ochii cuiva până când îi văd ezitățile, fricile, grămăjoara de mizerii din spatele privirii senine – toate acestea fac parte din preocupările mele crude și, odată cu ele, simt și gheara Mițulicăi, înfiptă în carne, îmi aduc aminte de Florence, de cărțile din cufăr și de bomboanele cu lapte, de verile vechi, în care plăcerile mele nu erau decât păianjeni debili.

Într-o astfel de vară, Florence a dat nas în nas cu mine. Stăteam pe scara casei, fără planuri, amorțită de soare. A intrat pe poartă, cu pachetulul de bomboane, îmbrăcată cu o rochie uimitoare, din poplin alb, pe care se zăreau vag niște rămurele rahitice. Părul blond îi ajungea la umeri, iar rujul îi dădea un aer de film.

S-a oprit la câțiva pași – siluetă de divă, înfipță în alee. O priveam de sus, de pe ultima treaptă. Nu m-am ridicat, n-am făcut nici un efort s-o întâmpin. Trecuseră niște ani de când o știam pe Florence, eram la școală, cred, iar ea nu se afla printre preocupările mele, ci trăia undeva, într-un plan secundar. M-a întrebat ce fac, întrebare la care răspundeam întotdeauna ridicând un umăr, formal, pentru că știam deja că n-o interesează cu adevărat. Apoi m-a întrebat de Gică, dacă era pe-acolo, dacă puteam să-l chem. Asta era o întrebare grea, cu multe de povestit. Trebuia să spun unde a plecat, cât va sta, când se va întoarce acasă, lucruri pe care eu le cunoșteam în amănunt, nu pentru că Gică mi-ar fi dat raportul la plecare, ci pentru că le *știam*, erau întâmplări repetitive, care făceau parte din cotidianul familiei. Mă stresa că trebuie să vorbesc tare, ca să mă audă, așa că m-am ridicat în picioare, iar Florence a făcut ochii mari. Din poziția mea, greierii de pe fața ei păreau gata să sară. Căldura scării îmi străpungea tălpile, dar nu mă clinteam. O priveam în ochi, când s-a produs un declic, ca o lanternă aprinsă în beznă. Fără nici un efort, am descoperit poarta și lumea de dincolo de rochia de poplin și de rujul aprins. În spatele ochelarelor și în spatele luminii de iunie, în spatele înfățișării de divă, trăia o altă persoană, o ființă mototolită, un om speriat, aproape un iepure pus pe fugă și, fără să știu prea multe despre Florence, am văzut-o făcută covrig pe canapea, în mica ei garsonieră de farmacistă, cu papucii aliniați pe covor, iar lângă ei, ghemotoc cârpos, chiloții, lăsați cu o seară înainte, desigur, albi, din bumbac fin, purtați deja, murdari poate, cu iz misterios, de parfum ținut în pământ și ieșit la suprafață după un efort lung; începeam să văd genunchii pe care stătuseră aninați,

înainte de-a ajunge la glezne, vedem chiar și umbra cenușie, mâna care îi atinsese, o vedeam pe Florence încremenită pe canapea, zăream măsuța pe care o ceașcă fierbinte lăsase un cerc alburii, o pată îndepărtată, o fostă înghețată topită de câteva zile, iar în liniștea încăperii distingeam ochii, îndreptați către hol, simțeam teama să nu bată cineva în ușă, să nu apese cineva butonul soneriei. În privirea ei era o frică difuză, trăită în singurătate, un fel de poveste neînchepută, pe care aveam s-o mai văd la mulți oameni. Și mai era ceva în privirea lui Florence, un gând înduioșător care mă atingea cum te mângâie lama, pregătită să treacă prin tine, de la gât în jos, fără grabă.

Încă nu-i răspusesem la întrebare, dar ea știa c-o *văzusem*. Stăteam pe scara fierbinte, privind-o de sus, când s-a întors și-aproape c-a luat-o la fugă spre poartă, iar în mine a intrat frigul descoperirii și fantoma înaltă a morții.

2

Cornel era cel mai greu de prins. Avea ceva alunecos și electric, încât mă țineam după el ori de câte ori ajungea pe-acasă, căci pe el îl vedeam cel mai rar. Ochelarii, deși limpezi, lăsând la vedere totul, îmi puneau în față o barieră. Intra vorbind, încă din balcon îl auzeam – habar n-aveți, populație adormită și subpământeană, că prin lume zboară niște cuvinte albastre, *hélas, ces mots bleus et hypocrites*, regele tocmai intră pe poartă, însoțit de cuvinte, iar lumea, poporul acestei case, condamnat la ignoranță, face ciorbe, fripturi și plăcinte...

Era viu, vorbea în neștire, iar cuvintele chiar erau nemaiauzite, uneori venite din pagini, pentru că mereu târa după el fie cărți cartonate, cât buzunarul, fie reviste făcute

sul ori lipite sub braț, dar cel mai adesea teancuri, legate cu sfoară – ultimele noutăți, aduse acasă, lăsându-ne cu impresia că ne-a făcut un hatâr, cu toate că fiecare om din familie avea cărțile lui, rafturi și biblioteci la care te uitai o dată și știai repede cine le răsfoise. Mișulica era abonată *obligatoriu*, mai precis primea în fiecare lună un pachet cu broșuri cretine, cărți de propagandă, dar și romane de ultimă oră, uneori chiar romane ca lumea, traduceri, de exemplu. Gică și le alegea fără grabă din librării și le ținea doar pentru el – parcă îl văd închizând sertarul noptierei, ca să nu știu ce carte ascunde acolo, ca la final, după ce-o citea, s-o strecoare în bibliotecă, în spatele altor cărți. Cât despre Muc – mai încolo, despre Muc sunt multe de spus.

Dar nici unul nu făcea atâta tam-tam pe marginea cărților cum făcea Cornel. Uneori intra în casă citind, cu o voce înaltă, plăcută, de catifele noi. Alteori recita din senin, în special poeme care ne făceau să plângem, ori monologuri din comedii, aducându-ne o satisfacție de durată. Vă spun asta ca să înțelegeți de ce eram atât de lipită de el și cum de îmi câștigase într-atâta complicitatea, încât pentru el eram în stare să fac lucruri care mi s-au infiltrat în fibra morală într-atâta, încât, la multă vreme după ce el n-a mai fost, aceste rămășițe au continuat să funcționeze.

Gândindu-mă la Cornel, primul *frame* care-mi vine în minte este că purta șapcă. În special pe una mi-o amintesc, cu o capotă căzută ușor peste cozoroc, de un bej alburii. Purta și multe pălării, de toate soiurile, însă șepcile erau preferatele lui. Prin ochelari, i se vedea privirea *en garde*, iar pantalonii, întotdeauna cu manșetă, cădeau la fix deasupra pantofilor foarte scumpi, aproape

I. Străzi principale

5

II. Case și oameni

77

III. Ferenike

175